

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. lapkričio 23 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Gražinos Davidonienės, Sigitos Rudėnaitės (kolegijos pirmininkė) ir Dalios Vasarienės (pranešėja),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovės uždarnosios akcinės bendrovės „Diamedica“ kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. birželio 29 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės uždarnosios akcinės bendrovės „Diamedica“ ieškinį atsakovui biudžetinei įstaigai Nacionaliniam maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo institutui dėl viešojo pirkimo sąlygų pripažinimo neteisėtoms.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

- Kasacinėje byloje sprendžiama dėl viešųjų pirkimų įstatymo 17 ir 37 straipsnių nuostatų aiškinimo ir taikymo bei dėl teismo *ex officio* sprendimo naikinti perkančiosios organizacijos sudarytą viešojo pirkimo sutartį, kaip prieštaraujančią imperatyvioms įstatymo nuostatom.
- Ieškovė prašė teismo pripažinti neteisėtai ir panaikinti atsakovo Nacionalinio maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo instituto (toliau – ir Perkančioji organizacija, Institutas) tarptautinio viešojo pirkimo, atlikto atviro konkurso būdu, „Diagnostinių rinkinių, reagentų, vienkartinį, dezinfekcijos priemonių virusologiniams ir mikrobiologiniams tyrimams naudojamų mitybinių terpių, priemonių su BAX® sistema Q7 pirkimas“ (skelbtas 2023 m. sausio 12 d., viešojo pirkimo Nr. 645579, toliau – ir Pirkimas): 1) Pirkimo sąlygų Techninės specifikacijos 9 punktą, kuriame nustatyta, kad perkama „reagentų rinkiniai mikroorganizmų aptikimui BAX® sistema Q7“; 2) Pirkimo sąlygų Techninės specifikacijos 9.1, 9.2, 9.3 ir 9.4 punktų dalis, kuriose nustatyta, jog „rinkinys turi būti tinkamas naudoti su BAX® sistema Q7“; 3) Pirkimo sąlygų Techninės specifikacijos 9.1, 9.2, 9.3 ir 9.4 punktų dalis, kuriose yra įtvirtinti reikalavimai rinkinių sudėčiai.
- Ieškovė nurodė, kad susipažinus su Pirkimo sąlygomis nustatyta, jog Techninės specifikacijos 9 dalies „Reagentų rinkiniai mikroorganizmų aptikimui BAX® sistema Q7“ nuostatos ribojakonkurenciją, pašalina galimybę teikti lygiavertį pasiūlymą, t. y. siūlyti lygiavertius reagentų rinkinius, kurie galėtų atlikti tą pačią funkciją, t. y. aptikti *Salmonella spp.*, *Listeria monocytogenes*, *E. coli O157:H7* ir *Campylobacter jejuni/coli/lari* mikroorganizmus maisto produktuose. Pirkimo sąlygos dirbtinai proteguoja vienintelį gamintoją „Hygiena“, taip pat diskriminuoja analogiškus gamintojus bei jų atstovus. Pirkimo dokumentų reikalavimas, jog reagentai būtų skirti išimtinai tik konkretaus gamintojo BAX® sistemai Q7, nėra funkcinis, todėl Perkančioji organizacija privalo rinktis iš visų pirkimo objektų, kurie gali patenkinti reikalingą funkciją užtikrinantį rezultatą (būtų galima atlikti mikroorganizmų tyrimus).
- Ieškovė, atstovaujanti Prancūzijos bendrovei „BioMerieux“, siūlo įrangą maisto patogenams nustatyti realaus laiko polimerazinės grandininės reakcijos (RL-PRG) metodu ireagentus šiai įrangai. Ieškovės siūloma įrangą ir reagentai yra pažangesni už atsakovo naudojamą įrangą ir reagentus. Pirkimo sąlygose nenustatyta reikalavimo, kad tiekėjai privalo siūlyti tik tokius reagentus, kuriems Perkančioji organizacija jau turi įsidiegusi akredituotus tyrimų metodus. Be to, jeigu Perkančioji organizacija turi tam tikrą įrangą nuosavybės teise, bet kitas tiekėjas siūlo savo įrangą panaudos teise, tai nereiškia, jog Perkančioji organizacija patirs daugiau išlaidų. Perkančioji organizacija turi visas galimybes nustatyti, kad akreditacijos išlaidas (jeigu tokių bus patirta) privalės padengti Pirkimo laimėtojas. Kita vertus, Perkančioji organizacija turi galimybę nustatyti ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus ir tiekėjui, kuris siūlo savo įrangą panaudai, atitinkamai skirti mažesnę balų skaičių. Todėl Perkančiosios organizacijos motyvai, kad akreditavimas gali užtrukti ir kainuoti, negali pateisinti konkurencijos eliminavimo Pirkime. Pažymėtina, kad net ir šiuo metu naudojamus metodus, skirtus dirbti su BAX® sistema Q7, Perkančioji organizacija turėjo akredituoti. Todėl nėra suprantamas Perkančiosios organizacijos nenoras akredituoti ir kitų pažangių metodų. Perkančiojoje organizacijoje (nė viename iš Perkančiosios organizacijos skyrių) nėra akredituoto metodo *Campylobacter* rūšiai (*jejuni/coli/lari*) aptikti (priedas Nr. 15), 410 eilutė) RL-PGR metodu, kaip reikalaujama dėl *Campylobacter spp.* tyrimo Techninėje specifikacijoje (9.4 punktas). Perkančioji organizacija bet kuriuo atveju privalės atlikti kai kurių tyrimų akreditaciją – netgi tuo atveju, jeigu įsigytų reagentus, skirtus BAX® sistemai Q7. Akreditavimo procesas vyksta taip, kad vienas konkretus reagentų rinkinys yra akredituojamas konkrečiam tyrimui konkrečia įrangą atlikti konkrečioje laboratorijoje.
- 2023 m. sausio 23 d. ieškovė pateikė Perkančiajai organizacijai pretenziją, kuria ginčijo Techninės specifikacijos 9 dalies nuostatas, ir paprašė leisti siūlyti reagentus bei eksploatacines priemones su panauda įrangos, kuria dirbama bet kuriuo iš AFNOR sertifikavimo įstaigos viešai skelbiamų validuotų metodų. 2023 m. sausio 24 d. raštu Nr. 3A-27 perkančioji organizacija informavo, kad ieškovės pretenzija atmesta.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

- Vilniaus apygardos teismas 2023 m. balandžio 7 d. sprendimu ieškinį atmetė.
- Teismas nurodė, kad Pirkimo sąlygų Techninės specifikacijos 9 punkte nustatytas toks Pirkimo objektas – „reagentų rinkiniai mikroorganizmų aptikimui BAX® sistema Q7“. Pirkimo sąlygų Techninės specifikacijos 9.1, 9.2, 9.3 ir 9.4 punktuose nustatyta, kad rinkinys turi būti tinkamas naudoti su BAX® sistema Q7. Ieškovė, suvokdama, kad jos siūlomi reagentai nėra tinkami naudoti su atsakovo turima BAX® sistemos Q7 įrangą, ketina siūlyti ne tik reagentus, bet ir įrangos, skirtos dirbti su šiais reagentais, panaudą. Taigi ieškovė ketina siūlyti reagentus, kurie netinka naudoti su atsakovo turima įrangą, ir įrangos, kuri tinkama naudoti su jos pačios siūlomais reagentais, panaudą. Teismas

konstatavo, kad toks pasiūlymas iškreipia Pirkimo esmę ir prasmę.

8. Nagrinėjamos bylos metu ieškovė nurodė, kad Techninėje specifikacijoje pateikti reikalavimai reagentų rinkiniams pritaikyti išskirtinai tik BAX® sistemai Q7 naudojamiems reagentams, kuriuos gamina tik JAV įmonė „Hygiena LLC“, o šios įmonės produkciją Lietuvoje platina tik UAB „Linea Libera“ ir Estijos įmonė „T&L Group OÜ“. Pastaroji įmonė nedalyvauja viešuosiuose pirkimuose Lietuvoje. Ieškovės nuomone, Pirkimo sąlygos dirbtinai proteguoja vienintelį gamintoją „Hygiena LLC“, taip pat diskriminuoja analogiškus gamintojus bei jų atstovus, eliminuoja konkurenciją pirkime, o tai prieštarauja Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo (toliau – VPI) 37 straipsnio 4 dalies 2 punktui ir 5 daliai.
9. Teismas nurodė, kad atsakovas 2008 m. gruodžio 30 d. viešojo pirkimo būdu įsigijo BAX® sistemą Q7, skirtą maisto produktų mikrobiologiniams tyrimams. BAX® sistemos Q7 įrangą pagal užsakovų užsakymus atliekami šie tyrimai: monocitogeninių listerijų (*L. monocytogenes*) aptikimas maisto produktuose BAX Q7 metodu; salmonelių aptikimas maisto produktuose BAX Q7 metodu (be rūšies nustatymo); žarninių lazdelių (*E. coli*) aptikimas maisto produktuose BAX Q7 metodu. Tam, kad galėtų naudotis BAX® sistema Q7, atsakovui reikalingi reagentai ir šiuos jis ketina įsigyti pirkimu. Atsakovas neperka kokio nors konkretaus gamintojo reagentų. Svarbu, kad reagentai būtų tinkami naudoti su jo turima įranga.
10. Pirkimo dokumentuose (Pirkimo sąlygų 1 punkte, Techninės specifikacijos 9.1–9.4 punktuose) nėra įvardytas konkretus reagentų gamintojas, tik nurodyta, kad reagentai turi būti tinkami naudoti su BAX® sistema Q7. Nė vienas pasaulio įmonei nėra draudžiama gaminti reagentų, tinkamų naudoti tyrimams su tam tikra tyrimus atliekančia sistema. Tad Pirkimo dokumentuose įtvirtintas reikalavimas numatytiems įsigyti reagentams, t. y. kad jie būtų tinkami naudoti su atsakovo turima įranga, nėra konkurenciją dirbtinai (kaip tai nustatyta VPI 17 straipsnio 3 dalyje) sumažinanti priemonė. Numatyti įsigyti reagentų tinkamumas naudoti su ieškovės turima įranga yra natūraliai egzistuojanti aplinkybė, daranti esminę įtaką pirkimo objekto pasirinkimui, bet pirkimo dokumentuose nėra draudimo bet kuriai įmonei pagaminti ir pasiūlyti reagentus, kurie tinka naudoti su atsakovo turima įranga. Atsakovas kartu su tripliku pateikė JAV įmonės „Hygiena LLC“ atstovų sąrašą, kuris įrodo, kad konkurencija užtikrinama netgi platinant to paties gamintojo reagentus. Taip pat atsakovas pateikė tarptautinio pirkimo Nr. 612160 „Mikrobiologiniams tyrimams naudojamų mitybinių terpių ir jų priedų, priemonių mikroorganizmų aptikimui su BAX® sistema Q7 ir BAX® sistemos Q7 techninio aptarnavimo paslaugų pirkimas“ ataskaitą, iš kurios matyti, kad Lietuvoje registruotos UAB „Linea Libera“ konkurentė Estijos įmonė „T&L Group OÜ“ yra realiai dalyvavusi panašiam atsakovės paskelbtame pirkime.
11. Atsakovas įtikinamai pagrindė Pirkimo dokumentuose įtvirtintą reikalavimą reagentams, t. y. kad jie būtų tinkami naudoti su atsakovo turima BAX® sistema Q7. Atsakovas teigia, kad jo vykdomi tyrimai yra specifiniai, jų specifiką nulemia klientų, užsakančių tyrimus, poreikiai ir rinkų, į kurias klientai numato eksportuoti produkciją, reikalavimai. Atsakovas kartu su tripliku pateikė įrodymus, kad jo klientai prašo atlikti tyrimus būtent BAX® sistema Q7, nes būtent šiuos tyrimus pripažįsta tinkamais šalių, į kurias produkcija eksportuojama, institucijos. Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2020 m. balandžio 6 d. įsakymu Nr. B1-231 atsakovas yra paskirtas oficialiąja laboratorija mėginių, paimtų vykdant oficialią maisto ir veterinarijos kontrolę ir kitą oficialią veiklą, laboratoriniams bei diagnostiniams tyrimams atlikti Lietuvos Respublikos teisės aktuose nustatyta tvarka. Ši aplinkybė susijusi su taikomų tyrimų metodų žinomumu ir patikimumu, produktų saugos tyrimo metodų ir reikalavimų suderinamumu tarp skirtingų šalių. Dėl šių aplinkybių tyrimo metodo ir reagentų pakeitimas atsakovo veikloje nėra įmanomas, nes tai pareikalautų iš naujo atlikti įrangos ir tyrimo metodų verifikavimo procedūras.
12. Atsakovas yra įsigijęs ir ilgą laiką naudoja BAX® sistemą Q7, skirtą maisto produktų mikrobiologiniams tyrimams. Tai brangi, patikima ir ilgą laiką naudojama įranga. Atsakovui įsigijus ieškovės siūlomus reagentus, ši įranga taptų nereikalinga, nes ji nepritaikyta dirbti su ieškovės siūlomais reagentais. Atsakovas atsiliepime į ieškinį nurodė, kad, net ir nenaudodamas įrangos, jis turėtų periodiškai ją tikrinti, o tai pareikalautų lėšų ir darbo sąnaudų. Be to, ieškovė nėra paaiškinusi, kaip atsakovas galėtų praktiškai naudotis jos panaudos pagrindais siūloma įranga tyrimams su ieškovės siūlomais reagentais atlikti (kokiose patalpose tokia įranga būtų sumontuota, kaip būtų užtikrinamas mėginių nugabenimas į įrangos buvimo vietą, tyrimo rezultatų perdavimas, kas dirbtų su panaudos pagrindais suteikta įranga ir kaip reikėtų išspręsti darbuotojų, dirbusių su atsakovo turima įranga, darbo klausimus). Detalai nenurodžius, kaip išspręsti šias ir kitas su ieškovės siūlomos įrangos panauda susijusias problemas ir kiek šių problemų sprendimas kainuos, ieškovės pasiūlymo, kaip galinčio konkuruoti Pirkime, negalima būtų net svarstyti (nesant suderinamumo su BAX® sistema Q7 apribojimo).
13. Teismas konstatavo, kad ieškovės ginčijamos atsakovo Pirkimo dokumentų nuostatos nebuvo pritaikytos konkrečiam ekonominės veiklos vykdytojiui (bet koks gamintojas gali pasiūlyti reagentus, tinkamus naudoti su BAX® sistema Q7) ir nebuvo pažeistas proporcingumo principas, t. y. itin išsamūs Techninės specifikacijos reikalavimai reagentams, dėl savo detalumo reikšmingai apribojantys tiekėjų galimybes dalyvauti viešajame pirkime, buvo būtini norint pasiekti pirkimu siekiamą tikslą – apsirūpinti reagentais, tinkamais dirbti su atsakovo turima tyrimų įranga. Atsakovo Pirkimo dokumentuose išdėstyti reikalavimai reagentams neprieštarauja VPI 17 straipsnio 3 dalyje įtvirtintam draudimui dirbtinai sumažinti konkurenciją. Reikalavimai ketinamiems įsigyti reagentams suformuluoti, tinkamai įgyvendinant Perkančiosios organizacijos diskreciją formuluojant technines pirkimo specifikacijas, pagrįstą žinojimu, ko Perkančiajai organizacijai reikia, o itin išsamūs Techninės specifikacijos reikalavimai buvo būtini, atsižvelgiant į atsakovo veiklos ir turimos įrangos specifiką.
14. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovės apeliacinį skundą, 2023 m. birželio 29 d. nutartimi paliko nepakeistą Vilniaus apygardos teismo 2023 m. balandžio 7 d. sprendimą.
15. Kolegija nurodė, kad ieškovė iš esmės formaliai vertina Techninėje specifikacijoje nurodytus reikalavimus, neatsižvelgdama į realią Perkančiosios organizacijos situaciją. Atsakovas jau turi tam tikrą maisto produktų mikrobiologiniams tyrimams atlikti reikalingą įrangą (BAX® sistemą Q7), kuri veikia naudojant jai pritaikytus konkretius reagentus. Atsakovas siekia Pirkimu įsigybine konkretų produktą, o produktą, tinkamą naudoti su turima konkrečia įranga. Perkančioji organizacija turi siekti, kad prekėms, paslaugoms ar darbams įsigyti skirtos lėšos būtų naudojamos racionaliai (VPI 17 straipsnio 2 dalies 1 punktas). Būtų visiškai neefektyvu neieškoti rinkoje pasiūlymų, kurie technologiškai tikėtų atsakovo turimai įrangai (BAX® sistemai Q7), į kurią atsakovas yra investavęs lėšų.
16. Atsakovas pateikė duomenis, kad rinkoje ne tik UAB „Linea Libera“, bet ir Estijos bendrovė „T&L Group OÜ“ pardavinėjair gali pasiūlyti maisto produktų mikrobiologiniams tyrimams atlikti naudojamai įrangai BAX® sistemai Q7 reikalingus reagentus (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 178 straipsnis). Ieškovė bylos nagrinėjimo metu nepateikė konkrečių argumentų ir duomenų, patvirtinančių, kad ji (asmeniškai ar pasitelkusi kitus ūkio subjektus) neturi sąlygų (galimybių) ar turi blogesnes sąlygas (galimybes) pasiūlyti atsakovui reagentus, tinkamus naudoti su BAX® sistema Q7, ir (ar) lygiavertį pasiūlymą. Vien ieškovės subjektyvus situacijos vertinimas, neatsižvelgus į Pirkimo objektą ir atsakovo turimą įrangą, nesudaro pagrindo Techninėje specifikacijoje nustatytus reikalavimus pripažinti neteisėtais.
17. Ieškovės pateikti rašytiniai paaiškinimai kartu su nauju įrodymu nėra susiję su ginčo dalyku, t. y. nagrinėjamoje byloje nėra vertinamos aplinkybės, susijusios su Pirkimo sutarties sudarymu, esant pritaikytoms laikinosioms apsaugos priemonėms, todėl jie nepagrindžia ar nepaneigia apeliacinio skundo argumentų ir nėra susiję su pirmosios instancijos teismo sprendimo teisėtumo bei pagrįstumo vertinimu. Be to, apeliacinio proceso metu nustačius, kad pirmosios instancijos teismo sprendimas yra teisėtas bei pagrįstas, ieškovės rašytiniuose paaiškinimuose nurodytos aplinkybės dėl Pirkimo sutarties sudarymo praranda aktualumą.
18. Apeliacinės instancijos teismas 2023 m. gegužės 30 d. išnagrinėjo bylą ir nutartimi atidėjo procesinio sprendimo priėmimą ir paskelbimą 2023 m. birželio 29 d. Atsakovas atsiliepimą į rašytinius paaiškinimus pateikė 2023 m. birželio 23 d., t. y. po bylos išnagrinėjimo iš esmės ir teismui išėjus į sprendimų priėmimo kambarį. Taigi atsiliepiamas į rašytinius paaiškinimus, pateiktas po bylos išnagrinėjimo iš esmės ir teismui išėjus į sprendimų priėmimo kambarį, nebuvo pateiktas laiku, todėl klausimas dėl atsiliepimo į rašytinius paaiškinimus priėmimo nesprendžiamas (CPK

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

19. Kasaciniu skundu ieškovė prašo bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus panaikinti ir priimti naują sprendimą – ieškinį tenkinti, t. y. panaikinti ir pripažinti neteisėtai: Pirkimo sąlygų Techninės specifikacijos 9 punktą, kuriame nustatyta, kad perkama „reagentų rinkiniai mikroorganizmų aptikimui BAX® sistema Q7“; Pirkimo sąlygų Techninės specifikacijos 9.1, 9.2, 9.3 ir 9.4 punktų dalis, kuriose nustatyta, jog „rinkinys turi būti tinkamas naudoti su BAX® sistema Q7“; Pirkimo sąlygų Techninės specifikacijos 9.1, 9.2, 9.3 ir 9.4 punktų dalis, kuriose yra įtvirtinti reikalavimai rinkinių sudėčiai; *ex officio* (pagal pareigas) pripažinti neteisėta ir panaikinti atsakovo ir Estijos įmonės „T&L Group OU“ 2023 m. gegužės 8 d. Tiekimo sutartį Nr. 20230508/6 „Diagnostinių rinkinių, reagentų, vienkartinų, dezinfekcijos priemonių virusologiniams ir mikrobiologiniams tyrimams naudojamų mitybinių terpių, priemonių su BAX® sistema Q7 pirkimas pirkimo numeris 645579“ dėl Pirkimo objekto dalies 9. „Reagentų rinkiniai mikroorganizmų aptikimui BAX® sistema Q7“ (Pirkimo sutarties 2.1.1 punktą); skirti atsakovui baudą, sudarančią 10 proc. Pirkimo sutarties vertės. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 19.1. Pirkimo sąlygos eliminuoja konkurenciją ir draudžia siūlyti lygiaverčius reagentų rinkinius, kurie galėtų atlikti tą pačią funkciją. Pagal Pirkimo sąlygas, pasiūlymai galėjo būti teikiami tik siūlant vienintelio gamintojo („Hygiene LLC“) reagentus, o tai prieštarauja VPĮ 17 straipsnio 3 daliai, 37 straipsnio 3 daliai, kasacinio teismo praktikai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-32-378/2019; 2022 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-74-403/2022). Teismų įvardytas Pirkimo tikslas (apsirūpinti reagentais, tinkamais dirbti su atsakovo turima tyrimo įranga BAX® sistema Q7) jau pats savaime pažeidžia reikalavimą užtikrinti konkurenciją Pirkime (VPĮ 17 straipsnio 3 dalis). Toks tikslas pažeidžia ir esminius viešųjų pirkimų skaidrumo, lygiateisiškumo ir nediskriminavimo principus (VPĮ 17 straipsnio 1 dalis). Tai, kad konkurencijos užtikrinimo reikalavimas yra imperatyvi norma, patvirtina kasacinio teismo praktika (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-41-469/2017). Pernelyg aukšti arba specifiniai, neadekvatūs pirkimo pobūdžiui ar neproporcingi jo sąlygoms reikalavimai, kurie atima galimybę pirkimo procedūrose dalyvauti sutartį gebantiems įvykdyti kandidatams ar dalyviams, nepagrįstai riboja jų konkurenciją (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-507/2011). Nediskriminavimo ir vienodo požiūrio principai bei skaidrumo pareiga reiškia, kad dalyviai turi turėti vienodas galimybes, kai rengia pasiūlymus; skaidrumo pareiga pirmiausia siekiama užkirsti kelią perkančiojo subjekto favoritizmui ir savivalei (žr., pvz., Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – Teisingumo Teismas) 2014 m. lapkričio 6 d. sprendimo byloje *Cartiera dell'Adda*, C-42/13, 44 punktą; 2016 m. liepos 14 d. sprendimo byloje *TNS Dimarso*, C-6/15, 22 punktą).
- 19.2. Pirkimo sąlygose buvo nurodytas konkretus prekių ženklas ir modelis, o tai prieštarauja VPĮ 37 straipsnio 4 dalies 2 punktui, 5 daliai. Tokiu atveju perkančioji organizacija privalėjo leisti siūlyti lygiaverčius produktus – kito gamintojo lygiaverčius rinkinius ir įrangą (jeigu kito gamintojo reagentai nėra suderinami su perkančiosios organizacijos šiuo metu turima įranga), tai atitiktų teismų praktiką (Teisingumo Teismo 1995 m. sausio 24 d. sprendimas byloje *Komisija prieš Nyderlandus*, C-359/93; 2012 m. gegužės 10 d. sprendimas *Komisija prieš Nyderlandus*, C-368/10; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-96-916/2015; 2015 m. rugpjūčio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-466-969/2015). Pagal kasacinio teismo praktiką, perkančiosios organizacijos negali atmesti tiekėjo pasiūlymo tik tuo pagrindu, kad siūlomi pirkimo objekto savybės, parametrai ar sprendimai nėra identiški nurodytoms pirkimo sąlygoms (techninei specifikacijai), jeigu dalyvis savo pasiūlyme bet kokiomis perkančiajai organizacijai tinkamomis priemonėmis įrodo, jog jo pasiūlyti sprendimai yra lygiaverčiai perkančiosios organizacijos siekiamam rezultatui ir atitinka techninėje specifikacijoje keliamus reikalavimus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-96-916/2015; 2020 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-140-916/2020). Lygiavertiškumo kriterijus aktualus sprendžiant dėl pasiūlymų atitikties standarto, techninio liudijimo ar bendrųjų techninių specifikacijų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-140-916/2020). Reikalavimas, jog reagentai būtų skirti išimtinai tik konkrečiam gamintojo BAX® sistemai Q7, nėra funkcinis, todėl perkančioji organizacija yra įpareigota rinktis iš visų pirkimo objektų, kurie gali patenkinti reikalingą funkciją užtikrinant rezultatą (būtų galima atlikti mikroorganizmų tyrimus), tai atitiktų kasacinio teismo praktiką (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-41-469/2017; 2018 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-343-690/2018). Kasacinis teismas panaikina tokias viešųjų pirkimų sąlygas, kurios apriboja tiekėjams galimybę siūlyti produktą, atitinkantį keliamus funkcinius bei rezultato reikalavimus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-584-378/2015; 2017 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-41-469/2017). Šiuo atveju reikalavimas, kad reagentai būtų skirti tik BAX® sistemai Q7, nesant nustatyta, kad priimami lygiaverčiai pasiūlymai, yra pernelyg aukštas ir specifinis, užkertantis kelią Pirkime dalyvauti kitiems tiekėjams. Prancūzijos kompanijos „BioMerieux“ lygiaverčio sprendimo Pirkime nebuvo galima siūlyti būtent dėl neteisėtų Pirkimo sąlygų, o tai neatitinka kasacinio teismo praktikos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-43/2012; 2017 m. gegužės 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-241-690/2017).
- 19.3. Apeliacinės instancijos teismas netinkamai taikė racionalaus lėšų užtikrinimo principą (VPĮ 17 straipsnio 2 dalies 1 punktą), rėmėsi prielaida, jog racionaliau pirkimo lėšos bus panaudotos tik tuo atveju, jeigu bus perkami reagentai iš vienintelio gamintojo, t. y. tik jau perkančiosios organizacijos turimai BAX® sistemos Q7 įrangai, tačiau tokiu atveju, kai yra įsigijamas produktas iš vienintelio gamintojo, paprastai produkto kainos yra gerokai didesnės dėl konkurencijos eliminavimo (apribojimo). Tokiu atveju perkančioji organizacija patiria ne tik reagentų įsigijimo, bet ir įrangos išlaikymo viešąsias išlaidas. Perkančioji organizacija nurodė, kad ji BAX® sistemą Q7 įsigijo dar 2008 m. Taigi jau apie 15 metų perkančioji organizacija turi prižiūrėti, atlikti techninį aptarnavimą ir remontuoti seną įrangą bei tam skirti nemažai lėšų.
- 19.4. Vilniaus apygardos teismas 2023 m. vasario 7 d. nutartimi taikė laikinasias apsaugos priemones – sustabdė viešojo pirkimo procedūras, uždraudė sudaryti viešojo pirkimo sutartį, o jeigu ji jau būtų sudaryta – sustabdė jos vykdymą. Nepaisant to, 2023 m. gegužės 8 d. dėl Pirkimo objekto 9 dalies buvo sudaryta Pirkimo sutartis, tačiau tai atsakovas nuslėpė nuo teismo. Laikinių apsaugos priemonių pažeidimas sudaro pagrindą *ex officio* spręsti dėl pirkimo sutarties pripažinimo neteisėta ir negaliojančia (VPĮ 105 straipsnio 1 dalies 4 punktas, 2 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-264-378/2022). Viešųjų pirkimų bylos visuomet yra susijusios su viešojo intereso, todėl teismams tokio pobūdžio bylose yra priskirtas aktyvus arbitro vaidmuo (CPK 423 straipsnio 1–3 dalys) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-30-969/2023). Perkančioji organizacija, neteisėtai tęsdama Pirkimo procedūras ir sudarydama Pirkimo sutartį, viešai paskelbė duomenis, kurie patvirtina, kad konkurencijos Pirkime apskritai nebuvo, nes buvo pateiktas tik vienas pasiūlymas.
- 19.5. Perkančiajai organizacijai turėjo būti papildomai skiriama bauda už laikinių apsaugos priemonių pažeidimą. Baudos dydis, taikant teisės normas kaip analogiją, turėjo sudaryti 10 proc. pirkimo sutarties vertės (VPĮ 106 straipsnio 3 dalies 2 punktą) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-199-248/2017).
20. Atsakovas atsiliepimu į kasacinį skundą prašo kasacinį skundą atmesti ir apeliacinės instancijos teismo nutartį palikti nepakeistą, atmesti kasaciniame skunde išdėstytus prašymus: *ex officio* pripažinti neteisėta ir panaikinti atsakovo ir Estijos įmonės „T&L Group OU“ Teikimo sutartį Nr. 20230508/6 ir skirti atsakovui 10 proc. Pirkimo sutarties vertės baudą, priteisti iš ieškovės bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:

- 20.1. Pirkimo dokumentuose nėra įvardytas konkretus reagentų gamintojas ir tiekėjams nedraudžiama siūlyti bet kokio gamintojo pagamintus reagentus. Svarbu tik tai, kad reagentai būtų tinkami naudoti su BAX® sistema Q7, ir tai yra Pirkimo tikslas. Byloje nenustatyta, kad reagentus, kurie yra tinkami naudoti su BAX® sistema Q7, gamina tik vienas gamintojas. Ieškovė ieškinyje teigė, kad Pirkimo sąlygos dirbtinai proteguoja vienintelį gamintoją „Hygiena LLC“. Kasaciniame skunde ieškovė jau teigia, kad BAX® sistemai Q7 reagentus gamina vienintelis gamintojas – įmonė „Qualicon Diagnostics LLC“, kuri esą yra įmonės „Hygiena LLC“ patrunuojamoji įmonė. Iš ieškovės kartu su dubliku pateiktų sertifikatų matyti, kad reagentai gaminami abiejų šių įmonių. Visi tiekėjai, kurie prekiauja reagentais, tinkamais BAX® sistemai Q7, galėjo teikti pasiūlymus. Byloje esantys dokumentai patvirtina, kad iš viso yra net 163 tiekėjai, kurie atstovauja BAX® sistemos Q7 gamintojui – JAV bendrovei „Hygiena LLC“ ir kurie turi teisę bei galimybę siūlyti BAX® sistemai Q7 reikalingus reagentus. Lietuvos rinkoje aktyviai veikia ir teikia siūlymus Lietuvoje vykstančiuose viešuosiuose pirkimuose UAB „Linea Libera“ ir Estijos bendrovė „T&L Group OÜ“. BAX® sistemai Q7 reikalingus reagentus turi galimybę siūlyti ir kiti tiekėjai išsėtinę valstybių, pvz., Latvijos įmonės „Faneks, SIA“ ir „SnapTest.LV“, Lenkijos įmonės „Argenta“ ir „Integra Diagnostici“ ir kt. Pirkimo sąlygose nebuvo nustatyta jokių ribojimų, kuriais sąlygos būtų pritaikytos tik vienam konkrečiam tiekėjui. Net ir nustatius, kad reagentus gamina vienas gamintojas, tai savaime nereiškia, kad Pirkime pasiūlymą gali teikti tik vienas ekonominės veiklos vykdytojas (prekės gamintojas ar tiekėjas). Ieškovė bylos nagrinėjimo metu nepateikė jokių konkrečių argumentų ir duomenų, patvirtinančių, kad ji (asmeniškai ar pasitelkusi kitus ūkio subjektus) neturi sąlygų (galimybių) ar turi blogesnes sąlygas (galimybes) pasiūlyti atsakovui reagentus, tinkamus naudoti su BAX® sistema Q7.
- 20.2. Teismų praktikoje pripažįstama, kad jeigu perkančioji organizacija jau turi tam tikrą techninę įrangą (infrastruktūrą), tai ji gali įsigyti šiai įrangai (infrastruktūrai) veikti tinkamas bei reikalingas vieno gamintojo gaminamas prekes ir tai nebūs laikoma konkurencijos ribojimu (žr. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. birželio 16 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e2A-753-553/2022).
- 20.3. Perkančiosioms organizacijoms pripažįstama plati diskrecija nustatyti ir apibrėžti pirkimo objektą apibūdinančius reikalavimus, kurie, jų nuomone, yra būtini siekiant užtikrinti sėkmingą pirkimo sutarties įvykdymą. Tuo tarpu sprendžiant, ar minėtos perkančiosios organizacijos suteiktos diskrecijos ribos nebuvo peržengtos, t. y. ar nebuvo pažeisti viešųjų pirkimų principai ir draudimas dirbtinai riboti konkurenciją, kiekvienu atveju turi būti sprendžiama individualiai, įvertinant, ar techninėje specifikacijoje keliami reikalavimai konkrečiu atveju buvo reikalingi ir pagrįsti perkamų prekių pobūdžio ir specifikos, perkančiosios organizacijos vykdomos veiklos, viešojo intereso ir kitais aspektais (Teisingumo Teismo 2018 m. spalio 25 d. sprendimas *Roche prieš Lietuvą*, C-413/17; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-74-403/2022).
- 20.4. Atsakovas yra atitiktis vertinimo įstaiga (Lietuvos Respublikos atitiktis vertinimo įstatymo 2 straipsnio 4 dalis, 7 dalis), kadangi viena iš pagrindinių jo veiklų yra nustatymas, ar maisto produktai atitinka jiems keliamus reikalavimus. Nacionalinis akreditacijos biuras vertina ir akredituoja atitiktis vertinimo įstaigas bei išduoda akreditavimo pažymėjimą, t. y. dokumentą, kuriuo patvirtinama, kad atitiktis vertinimo įstaiga yra kompetentinga vykdyti konkrečią atitiktis vertinimo veiklą (Atitiktis vertinimo įstatymo 6 straipsnio 2 dalies 2 punktas). Tai reiškia, kad jeigu atsakovas nori vykdyti maisto produktų mikrobiologinių tyrimų veiklą, tai jis turi gauti Nacionalinio akreditacijos biuro išduotą pažymėjimą, patvirtinantį, kad atsakovas yra kompetentingas vykdyti šią veiklą ir jo atliktų tyrimų rezultatai yra visuotinai pripažįstami kaip tinkami ir patikimi. Taigi, tam, kad atsakovo vykdomi mikrobiologiniai tyrimai būtų pripažįstami, jam būtina turėti tai patvirtinantį Nacionalinio akreditacijos biuro išduotą akreditavimo pažymėjimą. Šiuo metu atsakovas turi akreditavimo pažymėjimus vykdyti *Salmonella spp.*, *E. Coli O157:H7* ir *Listeria monocytogenes* tyrimus BAX® sistema Q7 Vilniaus maisto produktų mikrobiologinių tyrimų skyriuje. Tuo atveju, jeigu atsakovas įsigytų kitą mikrobiologinių tyrimų įrangą, tai jis turėtų teikti naują parašą Nacionaliniam akreditacijos biurui dėl akreditavimo procedūros atlikimo ir akreditavimo pažymėjime nurodytų sričių išplėtimo.
- 20.5. Prieš Nacionaliniam akreditacijos biurui atliekant akreditavimo procedūras, naujas tyrimo metodas turi būti verifikuotas (Nacionalinio akreditacijos biuro leidinio „Atitiktis vertinimo įstaigų akreditavimas. Bendrieji reikalavimai“ 3.29 punkte verifikavimas apibūdinamas kaip patvirtinimas, pateikiant objektyvius įrodymus, kad nurodyti reikalavimai yra įvykdyti). Tai reiškia, kad atitiktis vertinimo įstaiga, prieš pateikdama parašą Nacionaliniam akreditacijos biurui, turi surinkti įrodymus, jog naujas tyrimo metodas atitinka keliamus reikalavimus, t. y. kad atsakovo darbuotojai geba tinkamai taikyti naują tyrimo metodą ir, atlikdami tyrimus nauju metodu, savo laboratorijoje gali pasiekti šio metodo validavimo dokumentuose nurodytus rezultatus, juos interpretuoti bei spręsti netipines situacijas atlikdami tyrimus. Taigi atitiktis vertinimo įstaiga (atsakovas), prieš taikydama konkretų tyrimo metodą, privalo šį konkretų metodą verifikuoti ir gauti akreditaciją.
- 20.6. Atsakovas vykdo funkcijas, kurios yra itin svarbios visai valstybei, bei užtikrina viešąjį interesą. Atsakovas yra paskirtas oficialiąja laboratorija mėginių, paimtų vykdant oficialią maisto ir veterinarinę kontrolę ir kitą oficialią veiklą, laboratoriniams bei diagnostiniams tyrimams atlikti teisės aktuose nustatyta tvarka. Be to, atsakovas, vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. gruodžio 11 d. nutarimo Nr. 1237 „Dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 2017/625 įgyvendinimo“ 5.1 punktu, yra paskirtas nacionaline etalonine laboratorija vykdyti *E. Coli O157:H7*, *Campylobacter*, *Listeria monocytogenes*, *Salmonella* ir kitus tyrimus. Taigi atsakovas paskirtas vykdyti oficialią maisto ir veterinarinę kontrolę, remiantis Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. kovo 15 d. reglamento Nr. 2017/625 37 straipsnio 5 dalimi, yra įpareigotas oficialios kontrolės metu paimtų mėginių tyrimus atlikti akredituotoje laboratorijoje akredituotais metodais.
- 20.7. Atsakovas yra akredituotas vykdyti daugiau nei 400 įvairių tyrimų. Iš esmės visiems šiems tyrimams reikalinga tiek tyrimų įrangą, tiek reagentai. Taigi tuo atveju, jeigu atsakovas kiekvieną kartą pirktų reagentus, jam reikalingus reagentus turėtų užimti (nuosavybės, nuomos, panaudos ar kita teise) naują tyrimų įrangą, tai jo veikla būtų realiai paralyžuota. Atsakovas būtų priverstas įsigyti naujų tyrimų atlikimui, bet nuolatiniams naujų tyrimų metodų atlikimo su nauja įrangą verifikavimo ir akreditavimo procedūromis. Tyrimo metodo verifikavimo ir akreditavimo procesas, tai aiškiai reglamentuota ir privaloma procedūra prieš pradedant taikyti konkretų tyrimo metodą, kuri vidutiniškai užtrunka ne trumpiau kaip 6 mėn. bei reikalauja labai daug papildomo žmonių darbo laiko ir finansinių sąnaudų.
- 20.8. Dėl atsakovo, kaip oficialios bei nacionalinės etaloninės laboratorijos, statuso ir su tuo susijusių funkcijų nurodoma, kad atsakovo veikla yra glaudžiai susijusi su maisto produktų eksportu į užsienio šalis. Klausimynais, teiktais Kinijos, Kolumbijos, Taivano, JAV valstybės institucijoms, atsakingoms už maisto saugą, valstybėms derantis dėl maisto produktų eksperto sąlygų tarpvalstybiniu lygiu, buvo suderinta, kad eksportuojant tam tikrus maisto produktus į šias šalis *Salmonella*, *Listeria monocytogenes*, *Escherichia coli O157:H7*: H7 aptikimo tyrimai bus vykdomi BAX® sistemos Q7 metodais. Jeigu atsakovas negalėtų vykdyti tyrimų BAX® sistema Q7, tai iš karto sustotų Lietuvos maisto gamintojų eksportas į Taivaną, Kiniją, Kolumbiją, JAV.
- 20.9. Pirkimo objektas yra ne įrangą, o reagentų rinkiniai mikroorganizmams aptikti BAX® sistema Q7. Pirkimo sąlygose yra nurodytas atsakovo turimos įrangos modelis, o ne Pirkimo siekiamų įsigyti reagentų modelis ar prekių ženklas. Pirkime tiekėjai galėjo siūlyti bet kokio gamintojo ir bet kokio prekių ženklo reagentus, kurie yra tinkami darbui su atsakovo nuosavybės teise turima įrangą. Taigi, atsakovas, nurodydamas turimos įrangos modelį, nepažeidė VPĮ 37 straipsnio 5 dalies ir neprivalėjo Pirkimo sąlygomis leisti siūlyti lygiavertės įrangos BAX® sistemai Q7. VPĮ 37 straipsnio 5 dalis nebuvo pažeista.
- 20.10. Atsakovo Pirkimo tikslas ne tik tai, kad būtų galima atlikti mikroorganizmų aptikimo tyrimus, bet ir kad būtų galima šiuos tyrimus atlikti konkrečiais jo laboratorijoje akredituotais ir verifikuotais BAX® sistemos metodais, atliekamais su turima įrangą BAX® sistema Q7.
- 20.11. Dėl racionalaus lėšų panaudojimo nurodoma, kad atsakovas turi įsigijęs nuosavybės teise įrangą (BAX® sistema Q7), kuria atlieka mikroorganizmų aptikimo tyrimus savo laboratorijoje verifikuotais ir akredituotais tyrimų metodais, viešųjų pirkimų būdu 2022 m.

lapkričio 11 d. ir 2022 m. lapkričio 21 d. yra sudaręs sutartis su tiekėjais dėl mikrobiologiniams tyrimams naudojamų mitybinių terpių ir jų priedų, priemonių mikroorganizmams aptikti su BAX® sistema Q7 ir BAX® sistemos Q7 techninio aptarnavimo paslaugų pirkimo, kurios galios iki 2025 m. lapkričio mėn. Atsakovo turima BAX® sistema Q7 yra puikiai veikianti iki šiol rinkoje platinama ir pripažįstama kaip patikima bei kokybiška mikrobiologinių tyrimų įranga. Pagal pateiktus duomenis, atsakovo turima BAX® sistema Q7 ir šios sistemos metodais atliekamų tyrimų bandymų rezultatai yra tapatūs ar netgi geresni už GENE-UP įrangos bandymų rezultatus. Ieškovės atstovaujamo prekių ženklo GENE-UP įranga daugeliu parametru nusileidžia BAX® sistemai Q7. Atsakovo veiklos specifikos, mikrobiologinių tyrimų įrangos keitimas yra itin sudėtingas ir komplikuoatas procesas, reikalaujantis daug finansinių, žmogiškųjų ir laiko išteklių. Be to, ieškovė į bylą nėra pateikusi įrodymų, kurie pagrįstų, kad mikroorganizmams aptikti reikalingų reagentų įsigijimas kartu su panaudos ar nuomos teise perduodama įranga ir jos priežiūra kainuotų mažiau nei atsakovo jau turimos įrangos priežiūra ir reikiamų reagentų įsigijimas.

- 20.12. Ieškovės reikalavimai pripažinti Pirkimo sutartį negaliojančia ir skirti atsakovui už laikinųjų apsaugos priemonių pažeidimą 10 proc. pirkimo sutarties vertės baudą įsina už bylos nagrinėjimo kasacinę tvarką ribų. Tokie ieškovės reikalavimai buvo suformuluoti ir pateikti apeliacinės instancijos teismui kartu su 2023 m. gegužės 29 d. rašytiniais paaiškinimais, t. y. likus dienai iki bylos apeliacine tvarka nagrinėjimo 2023 m. gegužės 30 d. teismo posėdyje. Teismas atsisakė priimti į bylą šiuos ieškovės paaiškinimus, todėl ir šiuose rašytiniuose paaiškinimuose suformuoti ieškovės prašymai nebuvo nagrinėjami. Tačiau dėl šių reikalavimų nėra pasisakyta teismų procesiniuose sprendimuose. Kasaciniam teismui nusprendus iš esmės išnagrinėti nurodytus ieškovės prašymus, jie būtų išspręsti galutine ir neskundžiama teismo nutartimi, todėl būtų pažeista šalių teisė apskųsti teismo procesinį sprendimą.
- 20.13. Apeliacinės instancijos teismui nusprendus atmesti ieškovės reikalavimą dėl Pirkimo sąlygų panaikinimo, nebuvo (ir nėra) teisinio pagrindo spręsti dėl Pirkimo sutarties pripažinimo negaliojančia.
- 20.14. Ieškovė nepagrįstai teigia, kad Pirkimo sutartis turėjo būti pripažinta negaliojančia vien dėl to, kad ji buvo sudaryta pažeidžiant byloje pritaikytas laikinasias apsaugos priemones, nes tai nenustatyta CPK 145 straipsnio 9 dalyje. Laikinosiomis apsaugos priemonėmis nustatyto draudimo sudaryti Pirkimo sutartį pažeidimas atitinka VPĮ 104 straipsnio 2 dalies reikalavimų pažeidimą. Tokiu atveju teismas turėtų spręsti, ar pripažinti Pirkimo sutartį negaliojančia VPĮ 105 straipsnio 1 dalies 2 punkto ir VPĮ 106 straipsnio 2 dalies pagrindut. y. jeigu Perkančiosios organizacijos padarytas pažeidimas turėjo neigiamos įtakos dalyvio galimybėms sudaryti Pirkimo sutartį, todėl ir šiuose rašytiniuose paaiškinimuose suformuoti ieškovės prašymai nebuvo nagrinėjami. Tačiau dėl šių reikalavimų nėra pasisakyta teismų procesiniuose sprendimuose. Kasaciniam teismui nusprendus iš esmės išnagrinėti nurodytus ieškovės prašymus, jie būtų išspręsti galutine ir neskundžiama teismo nutartimi, todėl būtų pažeista šalių teisė apskųsti teismo procesinį sprendimą.
- 20.15. CPK 145 straipsnio 9 dalyje nenustatyta galimybės skirti baudą, kurios dydis būtų susietas su viešojo pirkimo sutarties, sudarytos pažeidžiant pritaikytas laikinasias apsaugos priemones, verte. Šiuo atveju taikyti teisės analogiją ir už ieškovės nurodomą laikinųjų apsaugos priemonių pažeidimą taikyti VPĮ 106 straipsnio 3 dalies 2 punkte nustatytą alternatyvią sankciją nėra teisinio pagrindo, nes CPK 145 straipsnyje nustatyta, kokio pobūdžio ir dydžio bauda gali būti skiriama už laikinųjų apsaugos priemonių pažeidimą (CPK 3 straipsnio 7 dalis). Atsakovas teigia, kad Pirkimo sutartis buvo sudaryta jam skubiai reaguojant į nenumatytą skubų ir didelės apimties tyrimų su BAX® sistema Q7 poreikį dėl planuojamo NATO viršinių susitikimo Vilniuje liepos 11–12 d. Vos tik radus kitą būdą, kaip skubiai įsigyti trūkstantį kiekį reagentų (atlikus mažos vertės pirkimą), Pirkimo sutarties vykdymas buvo nedelsiant sustabdytas, pagal Pirkimo sutartį nėra įsigyta jokių prekių, nesumokėta jokių avansų ir (ar) kitų mokėjimų, jokie užsakymai nėra pateikti vykdyti.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl konkurencijos ribojimo ir viešojo pirkimo skelbimo vienam gamintojui

21. Kasaciniame skunde nurodoma, kad bylą nagrinėję teismai nenustatė, jog skundžiamos viešojo pirkimo sąlygos eliminuoja konkurenciją ir draudžia siūlyti lygiavertius reagentų rinkinius, kurie galėtų atlikti tą pačią funkciją, o pirkimo sąlygose konkretaus prekių ženklo ir modelio nurodymas prieštarauja VPĮ nuostatomis, dėl to priėmė nepagrįstus procesinius sprendimus ieškinį atmesti.
22. VPĮ 17 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad planuojant pirkimus ir jiems rengiantis negali būti siekiama išvengti šiame įstatyme nustatytos tvarkos taikymo ar dirbtinai sumažinti konkurenciją. Laikoma, kad konkurencija yra dirbtinai sumažinta, kai pirkimu nepagrįstai sudaromos palankesnės ar nepalankesnės sąlygos tam tikriems tiekėjams.
23. 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų (toliau – Direktyva) 18 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad perkančiosios organizacijos ekonominės veiklos vykdytojus vertina vienodai ir jų nediskriminuoja, jos veikia skaidriai ir vadovaujasi proporcingumo principu. Pirkimai negali būti parengti siekiant išvengti šios direktyvos taikymo ar dirbtinai sumažinti konkurenciją. Laikoma, kad konkurencija yra dirbtinai sumažinta tais atvejais, kai pirkimai parengiami siekiant nederamai sudaryti palankesnes ar nepalankias sąlygas tam tikriems ekonominės veiklos vykdytojams.
24. Kasacinio teismo konstatuota, kad, siekdamas nepažeisti iš VPĮ išplaukiančių imperatyvų, be kita ko, skaidrumo principo, perkančiosios organizacijos, laikydamosi VPĮ ir kitų teisės aktų nuostatų, privalo nustatyti pirkimo sąlygas taip, kad šiomis būtų neperžengtos joms įstatymo suteiktos diskrecijos ribos, nepagrįstai nebūtų suvaržytos tiekėjų, iš tiesų galinčių tinkamai įvykdyti viešojo pirkimo sutartį, teisės, ūkio subjektų konkurencija; perkančiosios organizacijos turi įvertinti, ar formuojamos pirkimo sąlygos reikalingos ir tikslingos, pernelyg nesuvaržys tiekėjų ar jų nesukladins, nelems ginčų (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 18 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-241-690/2017 26 punktą).
25. Dėl viešojo pirkimo sąlygų proporcingumo buvo ne kartą pasisakyta ir kasacinio teismo praktikoje, joje konstatuojant, jog pernelyg aukšti arba specifiniai, neadekvatūs pirkimo pobūdžiui ar neproporcingi jo sąlygoms reikalavimai, kurie atima galimybę pirkimo procedūrose dalyvauti sutartį gebantiems įvykdyti kandidatams ar dalyviams, nepagrįstai riboja jų konkurenciją. Perkančiosios organizacijos nustatyti aukšti arba pernelyg specifiniai reikalavimai pateisinami tik tada, jeigu pateikiamas patikimas ir įtikinamas tokių reikalavimų nustatymo pagrindimas (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 14 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-507/2011; kt.).
26. Kasacinis teismas taip pat yra išaiškinęs, kad viešojo intereso apsauga – ne besąlygiškai, o viena iš galimų perkančiosios organizacijos teisėtus veiksmus pagrindžiančių aplinkybių, vertintina pagal visus byloje surinktus duomenis; kasacinio teismo pozicija šiuo klausimu palaipsniui griežtėjo; be to, plėtojama praktika dėl viešojo intereso sudėtinio elementų (pirkimo objekto ir tiekėjų varžymosi) konkurencijos, taip pat nuosekliai laikomasi pozicijos, kad socialiai jautrių ar visuomenei labai reikalingų viešųjų pirkimų objektų įsigijimo teisėtumas dėl savo svarbos

per se (pats savaime) neturi būti vertinamas kitaip nei dėl kitų įsigijimų, o tiekėjų sąžiningas varžymasis dėl to neturi būti vertinamas mažiau palankiai; galimybė viešąjį interesą pirkimo objektu iškelti aukščiau už viešąjį interesą tiekėjų sąžiningu varžymusi turi būti aiškinama ir taikoma siaurai, išimtinai (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 4 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-96-916/2015). Atitinkamai vien papildomų pareigų perkančiajai organizacijai ar kitokio pobūdžio administracinės naštos atsiradimas (padidėjimas) nepateisina itin griežtų (tiekėjų teisę dalyvauti viešajame pirkime ribojančių) reikalavimų viešojo pirkimo dalyviams ar objektui (nėra tokiems reikalavimams proporcingas) nustatymo.

27. Europos Sąjungos lygmeniu perkančiųjų organizacijų veiksmai, kuriais jos nustato pirkimo objekto reikalavimus, pažeidžiančius tiekėjų nediskriminavimo ir lygiatėsiškumo principus (žr., pvz., Teisingumo Teismo 1990 m. kovo 20 d. sprendimą byloje *Du Pont de Nemours Italiana / USL di Parrara* 21/88, Rink. 1990, p. I-889; kt.) bei varžančius tiekėjų tarpusavio konkurenciją, gali būti prilyginti vidaus rinkos laisvų netarifinio ar nefiskalinio (nemokestinio) pobūdžio kliūtims, kurias, kaip ir fiskalines kliūtis, ES teisė draudžia (Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 34, 35 straipsniai) (žr. Lygiatėsiškumo ir nediskriminavimo principai) (žr. taip pat Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 13 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-510/2011).
28. Direktyvos 42 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad techninėmis specifikacijomis ekonominės veiklos vykdytojams sudaromos vienodos galimybės dalyvauti pirkimo procedūroje ir nesudaromos nepagrįstos kliūtys atverti viešuosius pirkimus konkurencijai. Direktyvos konstatuojamosios dalies 74 punkte paaiškinta, jog viešųjų perkančiųjų subjektų parengtos techninės specifikacijos turi sudaryti galimybę atverti viešuosius pirkimus konkurencijai ir pasiekti tvarumų tikslus. Tuo tikslu turėtų būti galima teikti pasiūlymus, kuriais būtų atspindėta techninių sprendinių, standartų ir techninių specifikacijų įvairovė rinkoje, įskaitant sprendinius, standartus ir technines specifikacijas, parengtus remiantis veiksmingumo kriterijais, susijusiais su gyvavimo ciklu ir darbų vykdymo, prekių tiekimo ir paslaugų teikimo gamybos proceso tvarumu. Todėl technines specifikacijas reikėtų parengti taip, kad būtų išvengta dirbtino konkurencijos susiaurinimo taikant konkrečiam ekonominės veiklos vykdytojui palankius reikalavimus, išreikščiančius svarbiausius prekių, paslaugų ar darbų, kuriuos šis ekonominės veiklos vykdytojas paprastai siūlo, charakteristikas. Paprastai tas tikslas kuo geriausiai pasiekiamas technines specifikacijas parengus pagal funkcinius ir veiksmingumo reikalavimus. Funkciniai ir veiksmingumo reikalavimai taip pat yra tinkamas būdas remti inovacijas viešuosiuose pirkimuose ir turėtų būti kuo plačiau naudojami. Kai daroma nuoroda į Europos standartą arba, jo nesant, nacionalinį standartą, perkančiosios organizacijos turėtų vertinti pasiūlymus, grindžiamus lygiavertėmis priemonėmis. Ekonominės veiklos vykdytojas turėtų būti atsakingas už prašomo ženklinimo lygiavertiškumo įrodymą.
29. Atitinkamai VPI 37 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad techninė specifikacija turi užtikrinti konkurenciją ir nediskriminuoti tiekėjų. Kasacinis teismas, aiškindamas šią nuostatą, yra konstatavęs, kad imperatyvas, jog techninė specifikacija turi užtikrinti konkurenciją ir nediskriminuoti tiekėjų, įgauna konkretų turinį kitose šio straipsnio nuostatose, kuriose įtvirtinamos pareigos perkančiosios organizacijos nustatant reikalavimus pirkimo objektui ir vertinant tiekėjų pasiūlymų atitikti šiems reikalavimams (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-96-916/2015). Teisingumo Teismas, pasisakydamas dėl techninės specifikacijos reikalavimų teisėtumo, iš esmės išaiškino, kad sprendžiant, ar nustatant techninės specifikacijos sąlygas nebuvo pažeistos tiekėjo teisės, turi būti įvertinti du aspektai: pirma, ar nebuvo pažeistas vienodo požiūrio principas, t. y. ar techninės specifikacijos reikalavimai nebuvo pritaikyti konkrečiam ekonominės veiklos vykdytojui, antra, ar nebuvo pažeistas proporcingumo principas, t. y. ar itin išsamūs techninės specifikacijos reikalavimai (nebūtina pritaikyti vienam tiekėjui, tačiau dėl savo detalumo reikšmingai apribojantys tiekėjų galimybes dalyvauti viešajame pirkime) buvo būtini norint pasiekti pirkimo siekiamus tikslus. Pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją, nediskriminavimo ir vienodo požiūrio principai bei skaidrumo pareiga reiškia, kad dalyviai turi turėti vienodas galimybes, kai rengia pasiūlymus; skaidrumo pareiga pirmiausia siekiama užkirsti kelią perkančiojo subjekto favoritizmui ir savivalei (žr., pvz., Teisingumo Teismo 2014 m. lapkričio 6 d. sprendimo byloje *Cartiera dell'Adda*, C-42/13, 44 punktą; 2016 m. liepos 14 d. sprendimo byloje *TNS Dimarsa*, C-6/15, 22 punktą). Proporcingumo principo turinį sudaro siekiamų tikslų ir jiems pasiekti pasirinktų priemonių derinimas. Teisingumo Teismas yra išaiškinęs, kad taikomos priemonės (įpareigojimai, suvaržymai, draudimai ir kt.) privalo būti nediskriminuojančios; pagrįstos privalomais bendrojo intereso reikalavimais; tinkamos užtikrinti, kad jomis siekiamas tikslas bus pasiektas; neviršyti to, kas būtina tikslui pasiekti (žr., pvz., Teisingumo Teismo 1995 m. lapkričio 30 d. sprendimo byloje *Reinhard Gebhard*, C-55/94, 37 punktą).
30. Kaip yra pažymėjęs kasacinis teismas, tokio pobūdžio ginčus nagrinėjantys teismai procesiniuose sprendimuose atitinkamas pirkimo sąlygas turėtų aiškiai įvardyti (kvalifikuoti) kaip norimo rezultato, funkcinio reikalavimo, standarto ar kitą kriterijų arba jų derinį, įtvirtintą VPI 37 straipsnio nuostatose (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 27 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-140-916/2020 35 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
31. Šioje byloje pirmosios instancijos teismas nustatė, kad atsakovas 2008 m. gruodžio 30 d. viešojo pirkimo būdu įsigijo BAX® sistemą Q7, skirtą maisto produktų mikrobiologiniams tyrimams. BAX® sistemos Q7 įrangą pagal užsakovų užsakymus atliekami šie tyrimai: monocitogeninių listerijų (*L. monocytogenes*) aptikimas maisto produktuose BAX Q7 metodu; salmonelių aptikimas maisto produktuose BAX Q7 metodu (be rūšies nustatymo); žarninių lazdelių (*E. coli*) aptikimas maisto produktuose BAX Q7 metodu. Tam, kad atsakovas galėtų naudotis BAX® sistema Q7, jam reikalingi reagentai, kuriuos jis ketina įsigyti ginčo Pirkimu. Teismai nusprendė, kad atsakovas neperka kokio nors konkretaus gamintojo reagentų, perkančiajai organizacijai svarbu, kad įsigijami reagentai būtų tinkami naudoti su jos turima įranga – BAX® sistema Q7.
32. Atsakovas byloje laikosi pozicijos, kad jo įsigyta ir ilgą laiką naudojama BAX® sistema Q7 yra brangi ir patikima įranga. Atsakovui įsigijus ieškovės siūlomus reagentus, ši įranga taptų nereikalinga, nes ji nepritaikyta dirbti su ieškovės siūlomais reagentais. Atsakovas atsiliepime į ieškinį nurodė, kad, net ir nenaudodamas įrangos, jis turėtų periodiškai ją tikrinti (turėti įsigyti tam tikslui reagentus), o tai pareikalautų lėšų ir darbo sąnaudų.
33. Nors atsakovas Pirkimo dokumentuose expressis verbis (aiškiais žodžiais, tiesiogiai) nenurodė konkrečių perkamų reagentų duomenų, ką draudžia VPI, tačiau byloje teismų nustatyta, kad faktiškai jo turimai įrangai reikalingi specifiniai reagentai, kuriuos gamina vienas gamintojas – „Hygiene LLC“, tas pats, kurio pagamintą įrangą BAX® sistemą Q7 turi įsigijęs atsakovas. Būtent dėl šios priežasties ieškovė teigianti, jog negali dalyvauti konkurse, nes neprekiaujanti šiais reagentais (nėra gamintojo tiekėja), todėl siūlo kitą įrangą panaudos pagrindais ir su šia įranga naudojamus reagentus.
34. Apeliacinės instancijos teismas skundžiamoje nutartyje konstatavo, kad rinkoje yra du tiekėjai – bendrovė „Linea Libera“ ir Estijos bendrovė „T&L Group OÜ“, kurie pardavinėja ir gali pasiūlyti maisto produktų mikrobiologiniams tyrimams atlikti naudojamai įrangai BAX sistemai Q7 reikalingus reagentus, tačiau neatsižvelgė į aplinkybę, kad šie abu tiekėjai yra to paties gamintojo produkcijos platintojai. Iš esmės perkančioji organizacija neįrodė, o bylą nagrinėję teismai nenustatė, kad yra daugiau nei vienas reagentų gamintojas, kuris gali pagaminti Pirkimu perkamus reagentus. Tai, kad vieno gamintojo gaminius visame pasaulyje platina 163 tiekėjai, atstovaujantys tam pačiam gamintojui, neįrodo, kad ginčijamomis Techninės specifikacijos sąlygomis nebuvo pažeistas imperatyvus reikalavimas užtikrinti konkurenciją ir nediskriminuoti tiekėjų.
35. VPI 2 straipsnio 36 dalyje įtvirtinta tokia tiekėjo sąvoka, kad tai ūkio subjektas – fizinis asmuo, privatus ar viešasis juridinis asmuo, kita organizacija ir jų padalinys arba tokių asmenų grupė, įskaitant laikinas ūkio subjektų asociacijas, kurie rinkoje siūlo atlikti darbus, teikti prekes ar teikti paslaugas. Atsižvelgiant į minėtą normą, matyti, kad tiekėju iš esmės gali būti bet kuris subjektas, galintis pasiūlyti ir siūlantis viešojo pirkimo objektą.
36. Galimybė rinkoje siūlyti kitiems subjektams įsigyti atitinkamą pirkimo objektą aiškintina plačiai. Tiekėjas gali būti tiek tiesioginis prekės gamintojas, paslaugų ar darbų teikėjas, tiek prekės pardavėjas (platintojas).

37. Šiuo atveju perkančioji organizacija neįrodė, o teismai nenustatė, kad reagentus, tinkamus dirbti su BAX sistema, gali gaminti ir daugiau nei vienas gamintojas. Priešingai, atsiliepime į kasacinį skundą atsakovas nurodo, kad vien ta aplinkybė, jog jo turimai įrangai reikalingus reagentus gamina vienas gamintojas, *per se* nesuponuoja to, kad atitinkamų reagentų Pirkimo sąlygos turėtų būti pripažintos negaliojančiomis. Perkančiajai organizacijai neįrodžius priešingai, konstatuotina, kad prekes iš esmės gali gaminti ir siūlyti tik vienas gamintojas.
38. Direktyvos 42 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad, nebent tai būtų pateisinama sutarties dalyku, techninėse specifikacijose negalima nurodyti konkretaus modelio, tiekimo šaltinio ar konkretaus proceso, būdingo konkretaus ekonominės veiklos vykdytojo tiekiamiems produktams ar teikiams paslaugoms, arba prekių ženklų, patentų, rūšių ar konkrečios kilmės šalies ar gamybos būdo taip, kad taip tam tikroms įmonėms ar tam tikriems produktams būtų sudarytos palankios sąlygos arba jie būtų pašalinami. Toks nurodymas yra leistinas išimties tvarka, kai sutarties dalyko neįmanoma pakankamai tiksliai ir aiškiai apibūdinti pagal 3 dalį. Toks nurodymas pateikiamas su fraze „arba lygiavertis“. Analogiškai įtvirtinta VPĮ 37 straipsnio 5 dalyje kurioje nustatyta, kad, apibūdinant pirkimo objektą, techninėje specifikacijoje negali būti nurodytas konkretus modelis ar tiekimo šaltinis, konkretus procesas, būdingas konkretaus tiekėjo tiekiamiems prekėms ar teikiams paslaugoms, ar prekių ženklas, patentas, tipai, konkreti kilmė ar gamyba, dėl kurių tam tikriems subjektams ar tam tikriems produktams būtų sudarytos palankesnės sąlygos arba jie būtų atmesti. Toks nurodymas yra leidžiamas išimties tvarka, kai pirkimo objekto yra neįmanoma tiksliai ir suprantamai apibūdinti pagal šio straipsnio 4 dalyje nustatytus reikalavimus. Šiuo atveju nurodymas pateikiamas įrašant žodžius „arba lygiavertis“.
39. Kasacinio teismo nuspręsta, kad apskritai pirkimo objekto (prekių, paslaugų, darbų) lygiavertiškumas apibrėžiant techninę specifikaciją yra reikšmingas tik tuomet, jei perkančiajai organizacijai teisėtai nepavyksta techninių parametrų apibūdinti pagal norimo rezultato, funkcinio reikalavimo, bendrosios techninės specifikacijos nuostatas ar tam tikrą standartą, todėl jai kyla poreikis atitinkamą pirkimo objektą apibrėžti konkrečiomis nuorodomis (pavyzdžiui, dėl konkretaus modelio) (VPĮ 37 straipsnio 5 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-74-403/2022, 50 punktas).
40. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į teisinį reguliavimą, pažymi, kad būtent konkretaus modelio, tiekimo šaltinio ar konkretaus proceso, būdingo konkretaus ekonominės veiklos vykdytojo tiekiamiems produktams ar teikiams paslaugoms ir pan., nurodymas techninėje specifikacijoje leidžiamas tik išimtiniais atvejais, t. y. tik tuomet, kai neįmanoma reikalavimų viešojo pirkimo objektui apibūdinti pagal VPĮ 37 straipsnio 4 dalyje nurodytus techninės specifikacijos rengimo būdus, tačiau tokiais atvejais privaloma viešojo pirkimo sąlygose nurodyti, kad tiekėjai turi galimybę pateikti lygiavertį objektą nurodytam viešojo pirkimo sąlygose. Vadinasi, nei nacionaliniai, nei Europos Sąjungos teisės aktai neįtvirtina išlygos, leidžiančios nenurodyti galimybės pateikti lygiavertį pasiūlymą tais atvejais, kai techninės specifikacijos parengtos taip, kaip nustatyta VPĮ 37 straipsnio 5 dalyje.
41. Kasacinis teismas, savo praktikoje aiškindamas pasiūlymų lygiavertiškumą, laikosi pozicijos, kad perkančiosios organizacijos negali atmesti tiekėjo pasiūlymo tik tuo pagrindu, kad siūlomi pirkimo objekto savybės, parametrai ar sprendimai nėra identiški nurodytoms pirkimo sąlygoms (techninei specifikacijai), jeigu dalyvis savo pasiūlyme bet kokiomis perkančiajai organizacijai tinkamomis priemonėmis įrodo, jog jo pasiūlyti sprendimai yra lygiavertiai perkančiosios organizacijos siekiamam rezultatui ir atitinka techninėje specifikacijoje keliamus reikalavimus; nors neginčytina perkančiosios organizacijos siekiamų tikslų svarba, tačiau dėl jos neturi esmingai skirtis VPĮ 37 straipsnio nuostatų taikymas; jei tiekėjo siūlomas pirkimo objektas iš tiesų lygiavertis perkančiosios organizacijos siekiamiems tikslams ir funkciniais reikalavimams, tokiu jis ir turi būti pripažįstamas, nepriklausomai nuo prekių, paslaugų ar darbų svarbos; neidentiškais parametrais apibūdinto pasiūlymo pateikimas VPĮ 37 straipsnio prasme savaime nereiškia kitų tiekėjų teisių pažeidimo, priešingai – atspindi jų konkurenciją; lygiavertiškumo principas viešųjų pirkimų srityje reiškia reikalavimą vienodai vertinti tiekėjų pasiūlymus, kurie yra lygiavertiai ar iš esmės vienodai konkurencingi, nebent skirtingą jų vertinimą būtų galima pateisinti (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 4 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-96-916/2015 ir joje nurodytą kasacinio teismo praktiką).
42. Teisingumo Teismo konstatuota, kad tai, jog po konkrečios prekės aprašymo specifikacijose nėra pridėti žodžiai „arba lygiavertė“, gali ne tik atgrasyti ūkio subjektus, tiekiančius panašias prekes, nuo dalyvavimo konkurse, bet ir trikdyti importą Europos Sąjungos vidaus prekyboje, galimybę sudaryti sutartį paliekant tik konkurso dalyviams, ketinantiems naudoti konkrečiai nurodytą prekę (žr. Teisingumo Teismo 1995 m. sausio 24 d. sprendimą byloje *Komisija prieš Nyderlandus*, C-359/93).
43. Kasacinis teismas taip pat išaiškino, kad tokiu atveju, kai perkančiajai organizacijai būtina išplėsti turimą inžinerinę sistemą, jai nepakanka pirkimo dokumentuose nurodyti turimos įrangos modelius ir glaustai apibūdinti perkamų prekių savybes bei siekiamą visų įrenginių suderinamumo tikslą, tačiau ji privalo aiškiai ir detalai apibūdinti turimą įrangą, inter alia (be kita ko), nurodyti tiksliai svarbiausias veikimo savybes, įrengimo reikalavimus ir kitas aplinkybes tam, kad naujame konkurse dalyvaujantys ūkio subjektai, kurie gali pasiūlyti panašių prekių, galėtų įvertinti prekių lygiavertiškumą ir galimybes dalyvauti pirkimo procedūrose. Bet kokių atveju, vien tik turimos įrangos nuoroda pirkimo dokumentuose laikytina nepakankamu pirkimo objekto apibūdinimu (dėl šio aspekto mutatis mutandis (su būtinais (atitinkamais) pakeitimais) žr. Teisingumo Teismo 2012 m. gegužės 10 d. sprendimą byloje *Komisija prieš Nyderlandus*, C-368/10), dėl kurio tiekėjai, kurie gali pasiūlyti kitas, bet lygiavertes prekes, konkuravimo galimybės su ūkio subjektais, siūlančiais tuos pačius įrenginius, tampa menkesnės ir nelygiavertės. Be to, konkreti nuoroda į atitinkamą gamintoją leistina tik išimtiniais atvejais, nes techninės specifikacijos apimtis, sunkumai, su kuriais galėtų susidurti perkančioji organizacija, tiksliai apibūdinama prekių suderinamumą, ypač nepakankamos priežastys nesilaikyti imperatyviųjų VPĮ nuostatų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. rugpjūčio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-466-969/2015).
44. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas kitoje civilinėje byloje yra pateikęs apibendrinimą, kad ginčo prekių rinkoje egzistuoja glaudi analizatorių ir reagentų savybių ir jų techninio naudojimo sąlygų sąsaja – uždara sistema, nes iš esmės (paprastai) atitinkamo gamintojo analizatoriams tinka tik to paties gamintojo reagentai (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 18 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-266-378/2017 57 punktą).
45. Nagrinėjamu atveju pirkimo tikslas yra įsigyti priemones (reagentus), kurių reikia atliekant tyrimus. Atsakovės argumentas, kad ji turi 2008 metais (prieš beveik 15 metų) įsigijusi įrangą, nėra pakankama priežastis tuos tyrimus atlikti tik su turima įranga. Užtikrinant sąžiningos konkurencijos principą tokioje situacijoje pirkimo dokumentuose turėtų būti nurodyta, kad tiekėjai gali siūlyti tokius reagentus, kokių prašo perkančioji organizacija, arba lygiavertius reagentus (pvz., lygiavertiškumas, manytina, galimas siūlant reagentus reikiamiems tyrimams atlikti kartu su analizatoriumi panaudai, jei reagentai netinka nurodytai turimai sistemai).
46. Atitinkamos pozicijos laikosi ir Viešųjų pirkimų tarnyba, nurodydama, kad perkančioji organizacija, siekdama įsigyti tam tikram tyrimų skaičiui su turima įranga reikalingus reagentus ir eksploatacines medžiagas, pirkimo sąlygose turi nurodyti, kad tiekėjai, neatstovaujantys perkančiosios organizacijos turimos įrangos gamintojui, gali siūlyti kitą perkančiosios organizacijos poreikius atitinkančią įrangą kartu su reagentais ir eksploatacinėmis medžiagomis tam pačiam tyrimų skaičiui atlikti. Visais atvejais, kai perkančioji organizacija įrangą valdo nuosavybės teise ar ketina ateityje viešojo pirkimo būdu įrangą įsigyti nuosavybės teise, siekdama vėliau turimai įrangai įsigyti reikalingus reagentus bei eksploatacines medžiagas tyrimams atlikti, turės pirkimo sąlygose leisti tiekėjams siūlyti kitą įrangą. Todėl perkančioji organizacija turėtų įsivertinti poreikį dėl būtinumo įrangą įsigyti nuosavybės teise (Viešųjų pirkimų tarnybos parengta Laboratorijos reagentų ir diagnostikos priemonių, taip pat sveikatos priežiūros įstaigų tyrimų medicininių laboratorinių diagnostikos analizatorių viešųjų pirkimų apžvalga, prieiga per internetą:

47. Atsižvelgdama į tai, kas pasakyta, teisėjų kolegija nusprendžia, kad kasacinio skundo argumentai dėl konkurencijos ribojimo ir viešojo pirkimo skelbimo vienam gamintojui pripažintini teisiskai pagrįstais. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismams netinkamai taikė VPĮ nuostatas, nesivadovavo kasacinio teismo išaiškinimais ir Teisingumo Teismo jurisprudencija tokio pobūdžio bylose, todėl nepagrįstai nekonstatavo Pirkimo sąlygų ydingumo, pripažindami jas teisėtomis.
- Dėl pirkimo–pardavimo sutarties, sudarytos pažeidžiant teismo taikytas laikinasias apsaugos priemones, pripažinimo negaliojančia*
48. Kasaciniame skunde teigiama, kad Vilniaus apygardos teismas 2023 m. vasario 7 d. nutartimi taikė laikinasias apsaugos priemones – sustabdė viešojo pirkimo procedūras, uždraudė sudaryti viešojo pirkimo sutartį, o jeigu ji jau būtų sudaryta – sustabdė jos vykdymą. Nepaisant to, 2023 m. gegužės 8 d. dėl Pirkimo objekto 9 dalies buvo sudaryta pirkimo sutartis, tą atsakovas nuspėjęs nuo teismo. Ieškovės teigimu, laikinųjų apsaugos priemonių pažeidimas sudaro pagrindą *ex officio* spręsti dėl pirkimo sutarties pripažinimo negaliojančia.
49. VPĮ 105 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatyta, kad pirkimo sutartis pripažįstama negaliojančia, jeigu perkančioji organizacija pažeidė šio įstatymo 86 straipsnio 8 dalyje, 103 straipsnio 2 dalyje ar 104 straipsnio 2 dalyje nustatytus reikalavimus, dėl ko teismui prašymą pateikęs ar ieškinį pareiškęs dalyvis neturėjo galimybės pasinaudoti teisių gynimo priemonėmis iki pirkimo sutarties ar preliminariosios sutarties sudarymo, ir kartu perkančioji organizacija pažeidė ir kitus šio įstatymo reikalavimus, jeigu tas pažeidimas turėjo neigiamos įtakos teismui prašymą pateikusiai ar ieškinį pareiškusiai dalyvio galimybėms sudaryti pirkimo sutartį ar preliminarąją sutartį.
50. VPĮ 104 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad perkančioji organizacija, gavusi tiekėjo prašymo ar ieškinio teismui kopiją, negali sudaryti pirkimo sutarties ar preliminariosios sutarties, kol nesibaigė atidėjimo terminas ar šio įstatymo 103 straipsnio 2 dalyje, 105 straipsnio 2 dalies 3 punkte ir 105 straipsnio 3 dalies 3 punkte nurodyti terminai ir kol perkančioji organizacija negavo teismo pranešimo apie: 1) motyvuotą teismo nutartį, kuria atsisakoma priimti ieškinį; 2) motyvuotą teismo nutartį dėl tiekėjo prašymo taikyti laikinasias apsaugos priemones atmetimo, kai šis prašymas teisme buvo gautas iki ieškinio pareiškimo; 3) teismo rezoliuciją priimti ieškinį netaikant laikinųjų apsaugos priemonių. VPĮ 105 straipsnio 2 dalies 3 punkte nustatytas terminas – pirkimo sutartis ar preliminarąją sutartį buvo sudaryta ne anksčiau kaip po 10 dienų (supaprastinto pirkimo atveju – ne anksčiau kaip po 5 darbo dienų) nuo savanoriško *ex ante* (iš anksto) skaidrumo skelbimo paskelbimo dienos. VPĮ 105 straipsnio 3 dalies 3 punkte nustatytas terminas – pirkimo sutartis buvo sudaryta ne anksčiau kaip po 10 dienų (supaprastintų pirkimų atveju – ne anksčiau negu po 5 darbo dienų) nuo pranešimų apie sprendimą nustatyti laimėjusį pasiūlymą išsiuntimo suinteresuotiems dalyviams dienos, o jeigu šie pranešimai nebuvo siunčiami elektroninėmis priemonėmis, – ne anksčiau kaip po 15 dienų nuo šių pranešimų išsiuntimo kitomis priemonėmis dienos.
51. Laikinių apsaugos priemonių instituto tikslas yra iš esmės tapatus tiek bylose, nagrinėjamosiose pagal bendrąsias CPK nustatytas taisykles, tiek specialią kategoriją (įskaitant viešųjų pirkimų) bylose – laikinai apsaugoti ieškovo interesus ir užtikrinti būsimą teismo sprendimo byloje įvykdymo galimybę (CPK 144, 145 straipsniai). Dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo kiekvienu atveju sprendžiama pagal konkrečios bylos duomenis, patvirtinančius, kad, nesiekus priemonių, teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti beveik neįmanomas (CPK 144 straipsnio 1 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-68-378/2023, 26 punktas).
52. CPK 18 straipsnis įtvirtina teismo sprendimo, nutarties ar kito procesinio dokumento privalomumo principą. Privalomumas reiškia, kad teismo sprendime ar kitokiame teismo procesiniame dokumente esančių nurodymų privalo paaisyti visi asmenys – tiek dalyvavę, tiek nedalyvavę nagrinėjant bylą. CPK 145 straipsnio, reglamentuojančio laikinųjų apsaugos priemonių rūšis, jų taikymą ir atsakomybę už teismo nustatytus draudimus, 9 dalyje įtvirtinta, kad už šio straipsnio 1 dalies 6, 7, 8 ir 12 punktuose nustatytų apribojimų pažeidimą kaltiems asmenims teismo nutartimi gali būti skiriama iki trijų šimtų eurų bauda už kiekvieną pažeidimo dieną.
53. Specialiosios civilinio proceso nuostatos, taikytinos sprendžiant viešųjų pirkimų ginčus teisme, įtvirtintos CPK XX1 skyriuje „Viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo ypatumai“. Kasacinio teismo ne kartą pasisakė, kad šių ypatumų esmė ta, jog viešųjų pirkimų bylos įstatymu priskirtos nedispozityviųjų bylų kategorijai, tai reiškia, kad jose teismas negali apsiriboti pasyvaus arbitro vaidmeniu, o yra įpareigotas ir įgalintas ginčams viešąjį interesą veikti aktyviai: savo iniciatyva rinkti įrodymus, atsižvelgdamas ne tik į ieškinio pagrindą sudarančias, bet ir bylos nagrinėjimo metu (teismo posėdyje) paaškėjusias aplinkybes, viršyti pareikštus reikalavimus, taikyti alternatyvius asmens teisių gynimo būdus (CPK 423⁸ straipsnis); teismo diskrecija viešojo intereso gynimo bylose reiškia ne tik teisę aktyviai veikti, tačiau ir atitinkamą pareigą šią teisę įgyvendinti, kai to reikia teisingam bylos išnagrinėjimui (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-234-469/2018 51 punktą).
54. Viešųjų pirkimų bylose teismas turi teisę savo iniciatyva šalių ginčą spręsti kaip aktyvus arbitras (be kita ko, peržengti skundo ribas), kurio nesaisto proceso šalių rungtis ribos; toks vaidmuo laikytinas diskrecine teise, tačiau ne absoliučia bei ribojama perkančiosios organizacijos galimai neteisėto veiksmo (sprendimo) akivaizdumu (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-175-415/2016 83 punktą). Taigi, jei perkančiosios organizacijos veiksmų neteisėtumas nėra akivaizdus, teismas gali veikti aktyviai, o kai akivaizdus – privalo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-437-916/2017). Tuo atveju, jei perkančiosios organizacijos veiksmų galimas neteisėtumas nėra akivaizdus, nenustatytinas be papildomo (atskiro) tam tikrų faktinių aplinkybių vertinimo, o procese nepateikta bent kokių nors objektyvių abejonų dėl to, teismo pozicija *ex officio* neperžengti ginčo ribų nekvalifikuotina kaip jo aktyvaus vaidmens tokio pobūdžio ginčiuose pažeidimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-234-469/2018, 52 punktas; 2021 m. rugsėjo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-226-943/2021, 38 punktas).
55. Kadangi viešųjų pirkimų teisinis reguliavimas ir teismų taikomos bylų nagrinėjimo organizacinės priemonės suponuoja palyginti operatyvų viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimą (neretai terminas nuo ieškinio padavimo iki kasacinio teismo procesinio sprendimo paskelbimo trunka apie metus), dėl to pagrįsta ir racionalu, išskyrus tam tikras specifines situacijas, kai iš tiesų būtina skubiai, neatsižvelgiant į ginčo baigtį, užtikrinti viešąjį interesą dėl pirkimo objekto ar jo teikiamos naudos, apginti ieškovo tiekėjų turinius interesus, be kita ko, dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ir neteisėtai sudarytos viešojo pirkimo sutarties panaikinimo, jau pirmame teismo procese dėl neteisėtų perkančiųjų organizacijų veiksmų, o ne vėliau sprendžiant ginčus dėl pastarųjų civilinės atsakomybės (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-359-469/2018, 39 punktas).
56. Nustatyta, kad Vilniaus apygardos teismas 2023 m. vasario 7 d. nutartimi taikė laikinasias apsaugos priemones – sustabdė viešojo pirkimo „Diagnostinių rinkinių, reagentų, vienkartinį, dezinfekcijos priemonių virusologiniams ir mikrobiologiniams tyrimams naudojamų mišininių terpių, priemonių su BAX® sistema Q7 pirkimas“ (pirkimo CVP IS Nr. 645579) 9 dalies „Reagentų rinkiniai mikroorganizmų aptikimui BAX® sistema Q7“ procedūras, uždraudė sudaryti viešojo pirkimo sutartį, o jeigu ji sudaryta – sustabdė jos vykdymą. Nepaisant to, 2023 m. gegužės 8 d. buvo sudaryta Pirkimo sutartis.
57. Pagal kasacinio teismo praktiką, jeigu viešasis pirkimas įstatymo pagrindu yra pasibaigęs (taigi jo metu priimti sprendimai nebesukelia teisinių padarinių) viešojo pirkimo sutarties sudarymu, teismas, konstatavęs, kad viešojo pirkimo procedūros vyko neteisėtai, *ex officio* pripažįsta viešojo pirkimo sutarties sudarymą neteisėtu ir sprendžia dėl įstatyme įtvirtintų padarinių: viešojo pirkimo sutarties pripažinimo niekine ir jos panaikinimo arba jos išsaugojimo ir alternatyviųjų sankcijų taikymo (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 3 d. nutartis

civilinėje byloje Nr. 3K-3-272/2013; 2022 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-264-378/2022, 72 punktą).

58. Nėra ginčo, kad atsakovas sudarė viešojo pirkimo sutartį tuo laikotarpiu, kai teismas buvo pritaikęs laikinas apsaugos priemones. Atsakovo teigimu, Pirkimo sutartis buvo sudaryta jam skubiai reaguojant į nenumatytą skubų ir didelės apimties tyrimų su BAX® sistema Q7 poreikį dėl planuojamo NATO viršinių susitikimo Vilniuje liepos 11–12 d. (tą patvirtina prie atsiliepimo pateikti duomenys). Radus kitą būdą, kaip skubiai įsigyti trūkstantį kiekį reagentų (atlikus mažos vertės pirkimą), pirkimo sutarties vykdymas buvo nedelsiant sustabdytas, pagal pirkimo sutartį nėra įsigyta jokių prekių, nesumokėta jokių avansų ir (ar) kitų mokėjimų, jokie užsakymai nėra pateikti vykdyti. Atsakovas pateikė dokumentą, patvirtinantį, kad Pirkimo sutartis iš tiesų sustabdyta. Byloje nėra duomenų (to netyrė teismai, nors apeliacinės instancijos teismas turėjo informaciją apie sudarytą Pirkimo sutartį), kad sutartis yra vykdoma. O tai reiškia, kad nors sutartis ir buvo sudaryta, tačiau laikinomis apsaugos priemonėmis buvo pasiektas jų tikslas. Iš esmės teismo nutartimi buvo nustatyta, kad jeigu pirkimo sutartis sudaryta, tai ji negali būti vykdoma, ir šio įpareigojimo atsakovas laikėsi.
59. Teismui sprendžiant dėl Pirkimo sąlygų (ne)teisėtumo ir ieškinio (ne)patenkinimo, jo sprendimas neišvengiamai sukelia (gali sukelti) padarinių ir kitiems viešojo pirkimo dalyviams, nepriklausomai nuo to, ar jie buvo įtraukti į procesą; kai pirkimo sąlygos pripažįstamos neteisėtomis, nė vienam iš tame pirkime dalyvavusių ūkio subjektų negali būti pripažįstami teisėti interesai sudaryti viešojo pirkimo sutartį, nes ji bet koku atveju būtų sudaryta atitinkamo konkurso dalyvių ir visų tiekėjų sąžiningos konkurencijos iškreipimo sąlygomis (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 21 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-590/2013 ir joje nurodytą kasacinio teismo ir Teisingumo Teismo praktiką). Vadinasi, nei konkurso laimėtoju pripažintas ūkio subjektas, nei visi jo konkurentai (tiek dalyvavę, tiek nedalyvavę konkurse) negali turėti teisėtų lūkesčių sudaryti viešojo pirkimo sutartį (šiam kontekste žr. taip pat Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 24 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-249/2011; pirmiau nurodytą Teisingumo Teismo sprendimą byloje *Komisija prieš Nyderlandus*, C-368/10; kt.). Atsižvelgiant į tai, dėl šalių ginčo iš esmės sprendina kasaciniame teisme.

Dėl bylos procesinės baigties

60. Konstatavusi, jog ginčo viešojo pirkimo dokumentai parengti pažeidžiant VPĮ, t. y. eliminuojant sąžiningą konkurenciją, ir tai, kad viešojo pirkimo sutartis sudaryta pažeidžiant imperatyvias įstatymo nuostatas – draudimą sudaryti sutartį teismo taikytų laikinųjų apsaugos priemonių galiojimo laikotarpiu, teisėjų kolegija nusprendžia esant pagrindą tenkinti kasacinį skundą; panaikinti pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinius sprendimus ir pripažinti atsakovo ir trečiojo asmens sudarytą viešojo pirkimo sutartį, kiek tai susiję su šios bylos pirkimo objektu, niekine ir negaliojančia.
61. Ieškovė procesą inicijavo prašydama pripažinti neteisėtai ir panaikinti atsakovo paskelbto atviro konkurso Pirkimo sąlygų Techninės specifikacijos 9 punktą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškovės reikalavimą atmėtė. Teisėjų kolegija pagal šioje nutartyje išdėstytus motyvus nusprendžia, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesiniai sprendimai naikintini ir priimtinas naujas sprendimas – ieškovės ieškiny iš esmės tenkintinas.
62. Dėl proceso metu pasikeitusių aplinkybių – sudarytos viešojo pirkimo sutarties – nėra pagrindo naikinti ginčijamų pirkimo sąlygų, nes konkurso procedūros įstatymo pagrindu pasibaigė, todėl ginčijamos sąlygos ginčo šalims nebesukelia jokių teisinių padarinių (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 31 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-219-469/2018 45 punktą). Atsižvelgiant į tai, ieškovės reikalavimas tenkintinas, ginčijamas viešojo pirkimo sąlygas pripažįstant neteisėtomis.
63. Pagal nuosekliai suformuotą kasacinio teismo praktiką, viešojo pirkimo procedūras pripažinus neteisėtomis, turi būti sprendžiama dėl perkančiosios organizacijos neteisėtu veiksmu padarinių; tais atvejais, kai pagal neteisėtą viešojo konkurso sąlygas sudaryta viešojo pirkimo sutartis, nėra pagrindo nutraukti pirkimo, nes jis pagal įstatymą dėl sudaryto sandorio laikomas pasibaigusiu; tokiu atveju, byloje nustatius atitinkamas aplinkybes, pirkimo sąlygos pripažįstamos neteisėtomis, pasibaigusio pirkimo procedūros nenutraukiamos, o sprendžiama dėl sudarytos viešojo pirkimo sutarties galiojimo (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 29 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-577-415/2016 38 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
64. Kasacinio teismo teisėjų kolegija padaro išvadą, kad byloje nustatytos aplinkybės ir jų vertinimas suponuoja prielaidas atsakovo ir Estijos bendrovės „T&L Group OÜ“ viešojo pirkimo sutartį pripažinti neteisėta *ab initio* (nuo sudarymo momento). Pagal nuosekliai suformuotą kasacinio teismo praktiką, teismas, nustatęs, kad sandoris prieštarauja imperatyvioms teisės normoms, turi *ex officio* pripažinti sandori niekiniu ir negaliojančiu bei taikyti atitinkamus teisinius padarinius, neatsižvelgdamas į bylos dalyvių reikalavimus (CK 1.78 straipsnio 5 dalis). Taigi teismas pripažįsta sandori niekiniu tiek bylos dalyviams pareiškus toki reikalavimą, tiek jo nepareiškus, ir kiekvienu atveju sprendžia dėl niekinio sandorio teisinių padarinių, nes tik išsprendus dėl negaliojančio sandorio teisinių padarinių užbaigiamas ginčo sprendimas ir atkuriamą teisinę taiką (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. sausio 6 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-62-415/2016 25 punktą).
65. Pagal VPĮ 9° straipsnio 2 dalį (galiojančios redakcijos VPĮ 106 straipsnio 2 dalis), teismas gali nepripažinti viešojo pirkimo sutarties negaliojančia ir taikyti alternatyvias sankcijas, nors pirkimo sutartis buvo sudaryta neteisėtai, jeigu dėl viešojo intereso, įskaitant su pirkimo sutartimi nesusijusius ekonominius interesus, dėl kurių pirkimo sutarties pripažinimas negaliojančia turėtų neproporcingai padarinių, būtina išsaugoti šios sutarties padarinius. Skirdamas šio straipsnio 4 dalyje įvardytas alternatyvias sankcijas, teismas turi atsižvelgti į visus reikšmingus aspektus, įskaitant pažeidimo rimtumą, perkančiosios organizacijos elgesį (žr. plačiau Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 14 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-7-23-248/2017 81–92 punktus ir juose nurodytą kasacinio teismo praktiką).
66. Nagrinėjamoje byloje kasacinio teismo teisėjų kolegija nekonstatuoja egzistuojant viešąjį interesą, dėl kurio Pirkimo sutarties pripažinimas negaliojančia turėtų neproporcingai padarinių ir dėl to būtų būtina išsaugoti šios sutarties padarinius. Be kita ko, iš bylos duomenų matyti, kad atsakovas ginčo sutarties nevykdė – jos vykdymas yra sustabdytas, o jam pavestų funkcijų atlikimas yra užtikrintas kitu būdu. Dėl šios priežasties teisėjų kolegija konstatuoja, kad yra pagrindas *ex officio* panaikinti atsakovo ir Estijos įmonės „T&L Group OÜ“ 2023 m. gegužės 8 d. tiekimo sutartį Nr. 20230508/6 „Diagnostinių rinkinių, reagentų, vienkartinio, dezinfekcijos priemonių virusologiniams ir mikrobiologiniams tyrimams naudojamų mitybinių terpių, priemonių su BAX® sistema Q7 pirkimas pirkimo numeris 645579“ dėl pirkimo objekto 9 dalies „Reagentų rinkiniai mikroorganizmų aptikimui BAX® sistema O7“ (Pirkimo sutarties 2.1.1 punktas). Kadangi teisėjų kolegija panaikina nurodytą pirkimo sutartį, tai ieškovės kasaciniame skunde suformuluotas prašymas skirti atsakovui baudą netenkintinas (VPĮ 106 straipsnio 1 dalis).
67. Teisėjų kolegija nagrinėjamoje byloje nepasisako dėl kitų kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį argumentų, nes šie neturi teisinės reikšmės ginčiui spręsti.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

68. CPK 93 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą. Jeigu kasacinis teismas, neperduodamas bylos iš naujo nagrinėti, priima naują sprendimą, jis atitinkamai pakeičia bylinėjimosi išlaidų paskirstymą (5 dalis). Pagal CPK 98 straipsnio 1 dalį,

šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusių nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas. Dėl šių išlaidų priteisimo šalis teismui raštu pateikia prašymą su išlaidų apskaičiavimu ir pagrindimu.

69. Teisėjų kolegijai konstatavus, kad ieškovės kasacinis skundas tenkintinas, skundžiamų pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų dalys dėl ieškinio atmetimo ir bylinėjimosi išlaidų paskirstymo naikintinos ir priimamas naujas sprendimas – ieškinį tenkinti, atitinkamai iš naujo paskirstant šalių pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose turėtas bylinėjimosi išlaidas (CPK 93 straipsnio 5 dalis), taip pat paskirstomos kasaciniame teisme turėtos bylinėjimosi išlaidos.
70. Kadangi atsakovas laikomas pralaimėjusia šalimi, tai jo turėtos bylinėjimosi išlaidos šiame procese neatlygintinos (CPK 93 straipsnio 1 dalis, 98 straipsnio 1 dalis).
71. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad ieškovė pirmosios instancijos teisme sumokėjo 3276 Eur žyminio mokesčio ir patyrė 907,50 Eur išlaidų advokato pagalbai apmokėti už rašytinių paaiškinimų parengimą ir 4537,50 Eur už ieškinio ir dubliko parengimą, prašė priteisti šių išlaidų atlyginimą iš atsakovo. Teisėjų kolegija, remdamasi teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu patvirtintų Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio (toliau – Rekomendacijos) 8.2, 8.3, 8.16 punktais, nusprendžia, kad 907,50 Eur išlaidų advokato pagalbai apmokėti už rašytinių paaiškinimų rengimą atlyginimas mažintinas iki 719,60 Eur, o 4537,50 Eur už ieškinio ir dubliko parengimą turėtos išlaidos atlygintinos. Taigi, ieškovei iš atsakovo priteistina 5257,10 Eur bylinėjimosi pirmosios instancijos teisme išlaidų atlyginimo (CPK 93 straipsnio 1 dalis).
72. Už apeliacinį skundą ieškovė sumokėjo 3222 Eur žyminio mokesčio ir turėjo apeliacinės instancijos teisme 2722,50 Eur išlaidų advokato pagalbai apmokėti, prašė priteisti šių išlaidų atlyginimą iš atsakovo. Teisėjų kolegija, remdamasi Rekomendacijų 8.9 punktu, nusprendžia, kad prašomas priteisti išlaidų advokato pagalbai apeliacinės instancijos teisme apmokėti atlyginimas atitinka nustatytus reikalavimus, todėl prašymas tenkintinas (CPK 93 straipsnio 1 dalis). Taigi, ieškovei iš atsakovo priteistina 5944,50 Eur bylinėjimosi apeliacinės instancijos teisme išlaidų atlyginimo.
73. Už kasacinį skundą ieškovė sumokėjo 3285 Eur žyminio mokesčio ir turėjo kasaciniame teisme 3690,50 Eur išlaidų advokato pagalbai apmokėti, prašo priteisti šių išlaidų atlyginimą iš atsakovo. Teisėjų kolegija, remdamasi Rekomendacijų 8.12 punktu, nusprendžia, kad prašomas priteisti išlaidų advokato pagalbai kasaciniame teisme apmokėti atlyginimas atitinka nustatytus reikalavimus, todėl prašymas tenkintinas (CPK 93 straipsnio 1 dalis). Taigi, ieškovei iš atsakovo priteistina 6975,50 Eur bylinėjimosi kasaciniame teisme išlaidų atlyginimo.
74. Iš viso ieškovei iš atsakovo priteistina 18 177,10 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.
75. Išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, kasaciniame teisme nepatirta.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 4 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. birželio 29 d. nutarties ir Vilniaus apygardos teismo 2023 m. balandžio 7 d. sprendimo dalis, kuriomis ieškovės uždarnosios akcinės bendrovės „Diamedica“ ieškinys atmetas ir paskirstytos bylinėjimosi išlaidos, panaikinti ir priimti naują sprendimą – ieškinį tenkinti ir pripažinti neteisėtomis: 1) Techninės specifikacijos 9 punkte nustatytą pirkimo sąlygą, kad perkama „reagentų rinkiniai mikroorganizmų aptikimui BAX® sistema Q7“; 2) Techninės specifikacijos 9.1, 9.2, 9.3 ir 9.4 punktų dalyse nustatytas pirkimo sąlygas, jog „rinkinys turi būti tinkamas naudoti su BAX® sistema Q7“; 3) Techninės specifikacijos 9.1, 9.2, 9.3, 9.4 punktų dalyse nustatytas pirkimo sąlygas, kuriose yra įtvirtinti reikalavimai rinkinių sudėčiai.

Pripažinti negaliojančia atsakovo biudžetinės įstaigos Nacionalinio maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo instituto ir Estijos įmonės „T&L Group OU“ 2023 m. gegužės 8 d. tiekimo sutartį Nr. 20230508/6 „Diagnosticinių rinkinių, reagentų, vienkartinio, dezinfekcijos priemonių virusologiniams ir mikrobiologiniams tyrimams naudojamų mišininių terpių, priemonių su BAX® sistema Q7 pirkimas pirkimo numeris 64557“ dėl pirkimo objekto 9 dalies „Reagentų rinkiniai mikroorganizmų aptikimui BAX® sistema Q7“ (Pirkimo sutarties 2.1.1 punktą).

Kitas Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. birželio 29 d. nutarties ir Vilniaus apygardos teismo 2023 m. balandžio 7 d. sprendimo dalis palikti nepakeistas.

Priteisti ieškovei uždarajai akcinei bendrovei „Diamedica“ (j. a. k. 111768155) iš atsakovo biudžetinės įstaigos Nacionalinio maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo instituto (j. a. k. 190781293) 18 177,10 Eur (aštuoniolika tūkstančių vieną šimtą septyniasdešimt septynis Eur 10 ct) bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjos

Grazina Davidonienė

Sigita Rudėnaitė
Dalia Vasarienė